

Hammerfest kommune
Hámmerfeastta suohkan

Hovedsatsingsområder

Folkehelseoversikten 2020-24

1 Innhold

1	Sammendrag.....	3
2	Rekreasjon, natur og fysisk aktivitet	6
	Strategiske mål	6
2.1	Bakgrunnskunnskap	6
2.2	Lokalkunnskap	7
2.3	Vurdering	8
3	Trivsel, læring og bli sett	10
	Strategiske mål	10
3.1	Bakgrunnskunnskap	10
3.2	Lokalkunnskap	11
3.3	Vurdering	12
4	Trygghet.....	13
	Strategiske mål	13
4.1	Bakgrunnskunnskap	13
4.2	Lokalkunnskap	15
4.3	Vurdering	16
5	Kollektivtransport.....	17
	Strategiske mål	17
5.1	Bakgrunnskunnskap	17
5.2	Lokalkunnskap	17
5.3	Vurdering	18
6	Det gode samfunn for alle	18
	Strategiske mål	18
6.1	Bakgrunnskunnskap	18
6.2	Lokalkunnskap	20
6.3	Vurdering	22

1 Sammendrag

Folkehelseloven legger opp til en systematisk arbeidsform som inkluderer å ha oversikt over befolkningens helse, planforankring av mål, tiltak og evaluering av kommunens folkehelsearbeid på kort og lang sikt.

Kommunene skal ha:

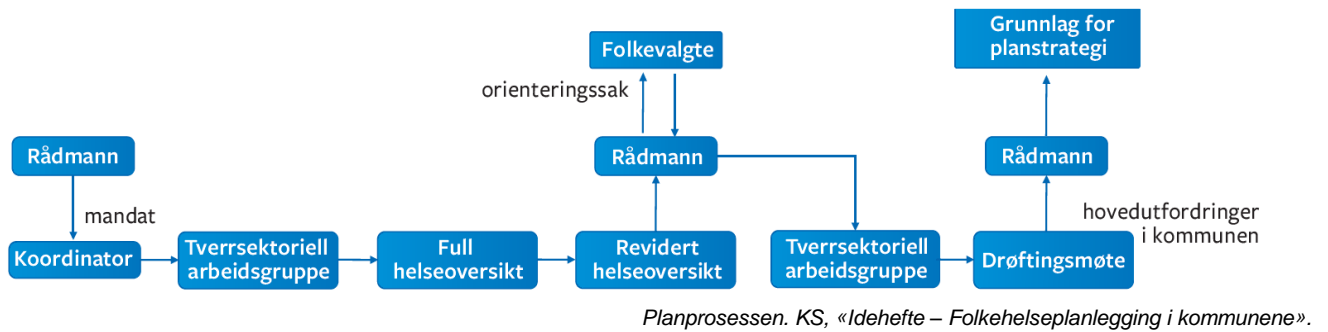
- En **løpende folkehelseoversikt** som oppdateres årlig.
- Et **oversiktsdokument** som utarbeides hvert fjerde år.

Hensikten med folkehelseoversikten er å forankre folkehelsearbeidet politisk og på tvers av alle ansvarsområder i kommunen, i en langsiktig satsing. Dette skal inngå som grunnlag for kommunens planstrategi og folkehelse skal inngå i *alle kommunens planer*. Rettferdig fordeling er godt folkehelsearbeid, og folkehelseloven pålegger kommuner å vurdere helse- og fordelingsmessige konsekvenser av ulike tiltak, gjennom *helsekonsekvensutredninger*.

Oversiktsdokumentet for perioden 2020-24 inneholder 64 relevante områder (indikatorer) for befolkningshelse. En **medvirkningsgruppe** sammensatt av representanter fra befolkningen (ungdomsrådet, elderrådet, ulike interesseorganisasjoner), politikere og administrasjonen, valgte ut de **14 indikatorene** de mener det er viktigst å jobbe med i Hammerfest fremover og som kommunen har **mulighet til å påvirke**. Disse er organisert i fem hovedsatsingsområder, og gjelder for neste fireårsperiode.

Hovedsatsingsområdene skal ligge til grunn for planlegging i alle kommunens sektorer og virksomheter, og skal danne utgangspunkt for tiltak som virksomhetene selv utarbeider.

Gjenstående indikatorer (punkt i grunnlagsdokumentet i parentes)	Hovedsatsingsområder
<ul style="list-style-type: none"> - Omfanget og tilgjengelighet til områder for rekreasjon, friluftsliv, gang- og sykkelveger og turstier (3.8) - Deltagelse i organiserte og uorganisert fysisk aktivitet, andel voksne og barn som er fysisk aktive minimum 30/60 min per dag, samt inaktivitet og skjermtid (5.1) - Omfang av fysisk aktivitet i skolen og barnehage (5.2) - Tilgang til områder for aktivitet (5.3) 	<p>Rekreasjon, natur, fysisk aktivitet</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Trekk ved elevprestasjoner (2.12) - Antall elever som fullfører videregående skole (2.13) 	<p>Trivsel, læring, bli sett</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Alkoholkonsum og annen rusmiddelbruk (5.6) - Vold og overgrep (5.14) 	<p>Trygghet</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Tilbud og tilgjengelighet til kollektivtransport 	<p>Kollektivtransport</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Sosiale nettverk, sosial støtte og opplevelse av tilhørighet (3.16) - Andel med lavinntekt og barn i familier med vedvarende lavinntekt (2.1) - Etnisk sammensetning og utvikling av denne (1.6) - Boligforhold (2.3) - Trivsel, mestringsnivå og selvpoplevd helse (6.3) 	<p>Det gode samfunn, like muligheter for alle, trivsel, mestring og helse, det gode liv, livskvalitet, en plass til alle, mangfold</p>

Det er viktig med et langsiktig folkehelsearbeid fordi beslutningene som tas i dag, har betydning for samfunns- og miljøforhold i lang tid fremover, og med det også helsen til kommende generasjoner.

Folkehelseovens formål er å bidra til en samfunnsutvikling som **fremmer folkehelsen, herunder utjevner sosiale helseforskjeller**. For å styre samfunnet til dette, må vi vite litt mer om sosial ulikhet i helse.

Helse i den norske befolkningen er god, men gjennomsnittstallene skjuler **store, systematiske forskjeller**. Noen mennesker er født med bedre forutsetninger for å leve et langt liv med god helse. Gjennom barndom og ungdom blir forskjellene tydeligere.

Den sosiale ulikheten i psykisk helse gjør oss oppmerksomme på hvilken betydning menneskers livsbetingelser har for helse og trivsel. Befolkningens helse følger en gradient; det vil si at mennesker med høy utdanning og god jobb i gjennomsnitt har bedre helse. For eksempel er risikoen for angstlidelser seks ganger høyere for mennesker med grunnskoleutdanning enn for de med høyskoleutdanning¹. Helse skapes altså på arenaer som **skole, arbeid, bolig og nærmiljø**.

Det er derfor et konkret mål i folkehelsearbeidet å **utjevne sosiale helseforskjeller**, uten at noen grupper får dårligere helse.

Helseforskjellene varierer ikke bare mellom land og verdensdeler, men også innad i landet, mellom fylker og mellom kommuner. Helseforskjellene i Norge er større enn i mange land og de er økende. De siste års utvikling viser en økning i økonomiske forskjeller både i Norge og i Hammerfest.

Det er ikke bare de nederste i inntekthierarkiet, «de fattige», som sakker akterut. Forskjellene ser ut til å øke langs hele inntektsskalaen. Den rikeste tidelen av norske husholdninger, disponerer om lag halvparten av den samlede formuen. Hammerfest kommune har større sosial ulikhet enn landsgjennomsnittet, med en større

¹Psykisk helse og trivsel i folkehelsearbeidet, Helsedirektoratet

andel som lever i husholdninger med vedvarende lavinntekt. Stadig flere barn lever i lavinnteksthusholdninger i Hammerfest.

Det er viktig å ha med seg at alle beslutninger som gjøres, både administrativt og politisk, gir enten en forbedring eller en forverring i sosial ulikhet.

Med dette som utgangspunkt, skal vi nå gjennomgå de fem hovedsatsingsområdene, med bakgrunnskunnskap, lokalkunnskap og vurderinger. Hvert satsingsområde har sine strategiske mål, som skal ligge til grunn når alle kommunens virksomheter utarbeider sine tiltak.

Hovedsatsingsområder for de neste fire årene	Strategiske mål for de neste fire årene
Rekreasjon, natur, fysisk aktivitet	<ul style="list-style-type: none"> - Å stimulere til og bedre infrastruktur for økt fysisk aktivitet gjennom hverdagsaktivitet og friluftsliv uavhengig av alder, kjønn, funksjonsnivå og sosial bakgrunn. - Ivareta parker, naturlige lekeplasser, stier og grøntområder i byplanleggingen. - Legge til rette for naturlig aktivitet i og rundt barnehage og skole, med gode uteområder for fysisk aktivitet.
Trivsel, læring, bli sett	<ul style="list-style-type: none"> - Øke trivsel og faglig mestring i skole. - Gi barnehager og skoler kunnskap om deres rolle i helsefremmende arbeid.
Kollektivtransport	<ul style="list-style-type: none"> - Et kollektivtilbud som er tilpasset innbyggernes behov, både for sentrum, distrikt og veiløse samfunn.
Trygghet	<ul style="list-style-type: none"> - Det er behov for mer kunnskap, mindre stigmatisering og mer samarbeid rundt rusproblematikk, vold i nære relasjoner og overgrep.
Det gode samfunn for alle	<ul style="list-style-type: none"> - Skape et samfunn med trivsel, mestring, god helse og like muligheter for alle. - En systematisk integrering av innvandrere, gi rom for mangfold. - Samfunnet utvikles med bred involvering i form av forpliktende samarbeid med frivillige og bred medvirkning fra befolkninga. - Redusere inntektsforskjeller og sikre alle et verdig boforhold.

2 Rekreasjon, natur og fysisk aktivitet

Strategiske mål

- ✚ **Å stimulere til og bedre infrastruktur for økt fysisk aktivitet gjennom friluftsliv og hverdagsaktivitet uavhengig av alder, kjønn, funksjonsnivå og sosial bakgrunn.**
- ✚ **Ivareta parker, naturlige lekeplasser, stier og grøntområder i byplanleggingen.**
- ✚ **Legge til rette for naturlig aktivitet i og rundt barnehage og skole, med gode uteområder for fysisk aktivitet.**

2.1 Bakgrunnskunnskap

Regelmessig fysisk aktivitet er grunnleggende for normal vekst og utvikling. Det virker også positivt på psykisk helse, konsentrasjon og læring. Regelmessig fysisk aktivitet i ungdomsårene ser ut til å være viktig for å skape gode vaner for resten av livet. Forskingen viser oss at fysisk aktive har langt bedre helse enn fysisk inaktive.

Fysisk aktivitet

et vidt og overordnet begrep; alt fra aktiv transport (gå/sykle), dans, tradisjonelle leker og fritidsaktiviteter, hagearbeid, husarbeid til sport og målrettet trening.

Fysisk inaktivitet

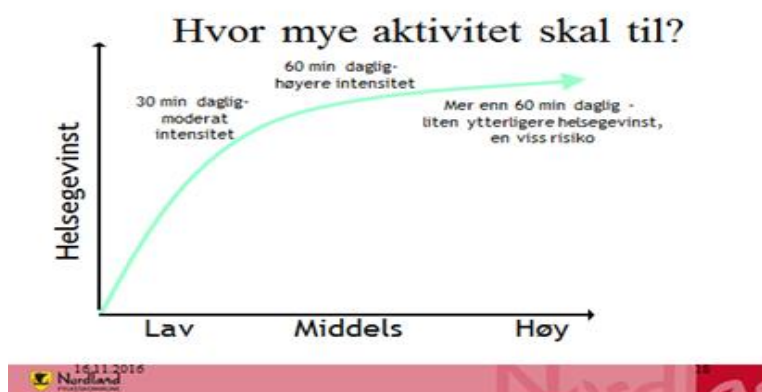
et så lav fysisk aktivitetsnivå at det ikke er tilstrekkelig for å opprettholde kroppens sammensetning eller funksjoner på normalt nivå.

Idrettsanlegg

alt fra merkede/opparbeidede turstier i nærområdet til parker, nærmiljøanlegg og haller.

Det er stort potensial for økt fysisk aktivitet i det å gå. Bare noen få minutters daglig fysisk aktivitet med rask gange, har stor helsegevinst. Overdreven fysisk aktivitet gir ikke nødvendigvis økt helsegevinst. Noen grupper i befolkning trener mer enn før, **men det ser ikke ut å veie opp for den reduserte hverdagsaktiviteten**. Man trenger altså ikke trene for å få positiv effekt på helse. Stillesitting er en selvstendig risikofaktor for dårlig helse.

For samfunnet ligger det størst gevinst i å få den inaktive delen av befolkningen i aktivitet. Illustrasjon under viser at det er stor helsegevinsten fra inaktiv til middels aktivitet, og mindre gevinst fra middels til høy aktivitet:

Illustrasjon fra Nordland Fylkeskommune.

Folk flest er for lite aktive. Kun én av tre voksne og eldre nordmenn oppfylder myndighetenes anbefalinger om fysisk aktivitet. Bare halvparten av 15-åringene er aktive nok. De fleste barn er tilstrekkelig aktive, men det er et fall i aktivitetsnivået allerede fra niårsalder sammenliknet med tidligere. Dette forklares gjennom mindre

bevegelse i dagliglivet og ved transport. Aktivitetsnivået varierer gjennom livsløpet, mellom kjønn og sosiale grupper. Gutter er mer aktive enn jenter i alle aldersgrupper.²

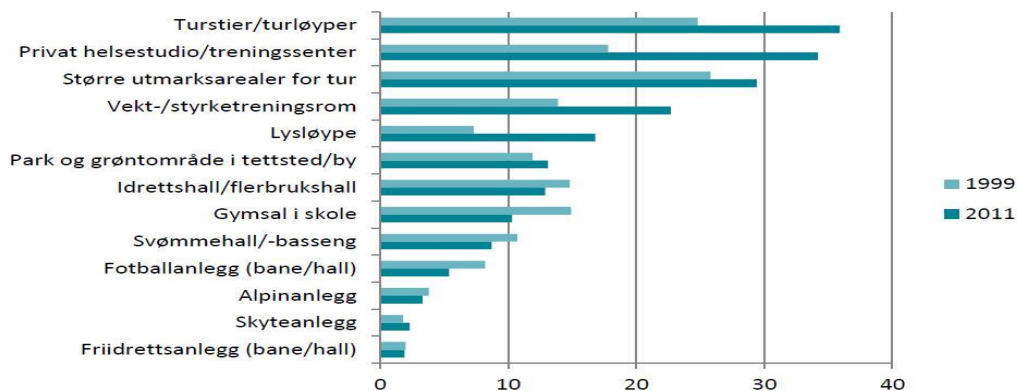
Over halvparten av voksne og eldre vil oppfylle helsemessige anbefalinger dersom de daglig er ti minutter mer aktive.

Daglig fysisk aktivitet blir utfordret av trender som digitalisering, skjermbruk og bilbruk. I barne- og ungdomsårene øker tiden som benyttes i ro foran ulike skjermer med økende alder. Hos barn og unge er det sammenheng mellom stillesitting og kroppsvekt, motoriske ferdigheter, kognitiv utvikling, søvnforstyrrelser og risikofaktorer for hjerte- og karsykdom. Skolen er en svært viktig arena for fysisk aktivitet, fordi alle barn går på skole og dermed inkluderes også elevene som ellers er inaktive utenfor skolen. Fysisk aktivitet i skolen er viktig både fra et *helseperspektiv* og et *utdanningsperspektiv*.

Når vi bygger tettere og reduserer behovet for å bruke bil, må vi samtidig ivareta bolignære arealer for lek og fysisk utfoldelse. Det må være enkelt og trygt å ferdes til fots. Det må også legges til rette for at grupper som trenger ekstra tilpasning også skal kunne øke hverdagsaktiviteten, dette må ivaretas gjennom **universell utforming**. Aktivitet med hest og hund er viktig for mange, noe det må legges til rette for.

«Den lokale turveien er landets mest brukte aktivitetsarena - og et av de viktigste og billigste «idrettsanleggene» for folkehelsen. Likevel taper slike anlegg gjennomgående kampen om kroner og arealer»³.

Naturen har bred appell på tvers av kjønn og sosiale klasser. Turgåing er den fysiske aktiviteten vi totalt sett bruker mest tid på. **Friluftsliv og turstier** benyttes av så mye som 75 % av befolkningen. Det er også friluftsliv som vokser mest som ønsket aktivitet, en lavterskel aktivitet som bidrar til å utjevne sosioøkonomisk ulikhet. Forskning viser at **fysisk nærhet til turområder** er avgjørende for at folk kommer seg på tur; jo nærmere turområde man bor, jo mer blir det brukt⁴.

Endring i bruk i den voksne befolkning som brukte ulike anleggstyper en gang per uke eller oftere.

Nasjonale undersøkelser viser at det fra bolig ikke bør være lengre enn 200 meter til små, grønne områder og 500 meter til større, grønne områder, for at områdene skal få funksjon som friluftsområde i hverdagen.

2.2 Lokalkunnskap

Hammerfest ligger over landsgjennomsnittet når det kommer til fysisk inaktivitet. Samtidig ligger Hammerfest over landsgjennomsnittet på de fleste livsstilssykdommer, som er en konsekvens av blant annet dette.

² Helsedepartementet. Handlingsplan for fysisk aktivitet 2020-29

³ NMBU: «Norges mest brukte "idrettsanlegg" når ikke opp».

⁴ Helsedirektoratet. Kunnskapsgrunnlag for fysisk aktivitet

Turstier

- Undersøkelser viser at tilgang til natur og friluftsliv, turgåing i nærmiljø og omegn er viktig både for bolyst og bli-boende-lyst.
- Det mangler en helhetlig tilnærming til oppbygging av turstier: det er enkeltstående, spredte turveier bygd på anleggsveier eller opptråkk av turgåere. Det er få rundløyper, mest frem- og tilbake-løyper.
- Både de eldre og turlaget etterlyser mer tilrettelegging vinterstid med lyssetting, strøing og brøyting.
- Baksalen/Sentrum/Storvannet har høyest andel misfornøyde med tilgang til sykkel-, gang- og turstier.
- Det er generelt behov for bedre tilpasning med universell utforming i turområdene.

Parker og lekeplasser

- Lokale befolkningsundersøkelser viser at det er svært viktig å prioritere slike områder.
- Hver tredje hammerfesting er misfornøyd med parker/grønne områder i eget nabolag.
- I Hammerfest sentrum mangler det grønne lekeplasser for barn.
- Byfortetting og næringsutvikling har hatt stort fokus på å bygge ut både leiligheter og kontorlokaler, særlig i sentrumsområdet.
- Hammerfest kommune har ingen plan for grøntstruktur og friluftsliv, slik mange andre kommuner har.

Skole og barnehage

- 5.-7.trinn i Hammerfests skolen har beskrevet fysisk aktivitet utover kroppsøvingstimene i sin undervisningsplan, utover det vet vi lite om realiteten av fysisk aktivitet i barnehage og skole.
- Ungdomsskoleelevene bruker lengre tid foran en skjerm, sammenlignet med både landsgjennomsnittet og Finnmark.
- Barn og unge i Hammerfest deltar i organisert idrett på lik linje med landsgjennomsnittet.

Organisert idrett/innendørsanlegg

- Det finnes et bredt tilbud og en rekke lag og foreninger innen idrett og friluftsliv.
- Befolkningen melder at det er vanskelig å få oversikt over de aktivitetstilbud som finnes.
- Svømmehallene i Hammerfest preges av manglende vedlikehold og mangelfull universell utforming.
- Behovet for treningstimer i de kommunale anleggene er større enn tilbudet, flere idrettslag har ventelister.

Utstyrssentral

Kommunen har hatt utstyrssentral siden 2012. Utstyrssentralen er et sted hvor familier, skoler/barnehager og frivillige organisasjoner kan låne, eller for en billig penge, leie utstyr til fysisk aktivitet, enten det handler om sport eller friluftsliv. Den skal bidra til at utstyr til sports- og friluftaktiviteter blir tilgjengelig for alle.

2.3 Vurdering

Kommunen har en befolkning som i økende grad er **inaktiv**. Samtidig har vi store utfordringer med fysiske og psykiske livsstilssykdommer, herunder overvekt, og et høyt press på helse- og omsorgstjenestene i kommunen. Fysisk aktivitet fremmer helse og forebygger fysisk og psykisk sykdom. Det kan blant annet bidra til at vi kan stå lenger i arbeid, at vi kan være selvhjulpne lengst mulig og dermed redusere behovet for helse- og omsorgstjenester.

Det må være et hovedmål at vi etablerer vaner som hele befolkningen kan holde på livet ut.

Barnehage og skole

Dette er den viktigste arenaen for tilrettelegging for fysisk aktivitet og gode vaner. Her ligger et potensiale i å skape **mestring** og **glede** over fysisk aktivitet, også for de barna som er inaktive ellers. For barn og unge kan fysisk aktivitet bidra til bedre konsentrasjon og læring. I Hammerfestskolen har vi dårligere både faglig og sosial mestring sammenliknet med landet for øvrig.

Det varierer erfaringsmessig mye mellom ulike barnehageavdelinger og skoleklasser hvordan det tilrettelegges for fysisk aktivitet, og hvilke muligheter de enkelte virksomhetene har i sine nærområder. Det finnes ingen oversikt over barnas fysiske aktivitet i barnehage og skole. Barn og ungdom i skole og barnehage må få like muligheter til fysisk aktivitet uavhengig av hvilken barnehageavdeling eller skoleklasse de går i.

Hammerfest kommune er med i Finnmark friluftsråd, hvor det er et stort potensiale i veiledning og bistand til hvordan tilrettelegge for mer fysisk aktivitet i undervisningen. Tverrsektorielt arbeid må ligge til grunn for både Hammerfestskolen og -barnehagen. Det trengs kartlegging av fysisk aktivitet både i og utenfor skole/barnehage.

På fritiden er idrettshallaktivitet høy blant de unge, men det varer bare til ungdomsårene. Vi vet lite om ulike gruppers deltakelse i organiserte idrett, som barn med minoritetsbakgrunn og fra lavinntektshusholdninger.

Hverdagsaktivitet

Nærturer er en viktig arena for å etablere vaner som varer livet ut på tvers av sosiale lag og kjønn. Forskning viser at jo nærmere en tursti folk bor, jo mer aktive er de. Erfaringskunnskap viser også at det å sette opp attraktive turmål får flere folk ut på tur, dette ser vi blant annet med perleturer og nærturkort, aktiviteter vi holder på med i sommerhalvåret. Vi lever i et område hvor det er gode muligheter for tilrettelegging slik at alle får nærhet til områder for rekreasjon der de bor.

Med **mørketiden** og lange vintre i vår landsdel er det også viktig å tilrettelegge for helårsbruk, med eksempelvis lyssetting, strøing og brøyting. Dette er etterlyst gjennom mange medvirkningsmøter med befolkninga. Områder som benyttes til turgåing, trening, fiske og bærsanking er svært viktig å ta vare på.

En slik utbygging gir også et lavterskeltilbud til hele befolkningen uavhengig av alder, økonomi og sosial tilhørighet, og vil dermed bidra til å **utjevne sosial ulikhet i helse**. Naturen er også en viktig arena for å fremme **god psykisk helse**. Hammerfests befolkning er betydelig mer plaget av psykiske symptomer og sykdom enn landsgjennomsnittet.

Sykel- og gangveier er viktig for å legge til rette for hverdagsaktivitet. Et godt eksempel på dette er «Strandpromenaden» i sentrum, som stimulerer til at folk går mer. Det ligger et stort potensiale i å knytte ulike bydeler sammen med gang- og sykkelveier, som Prærien-Sentrum, Baksalen-Rypefjord, Rypefjord-Akkarfjord/Bekkeli og Forsøl-Prærien.

Nabolaget

Nærturanlegg vil også kunne benyttes av barnehager, skoler, frisklivscentralen og innvandrertjenesten. Det er viktig å se **området som helhet**, slik at både beboere i nabolaget og virksomheter som skoler og barnehager kan benytte seg av de samme nærturanleggene. Parker, lekeplasser, og grøntområder er andre eksempler på slike sosiale møteplasser og nærturmål.

I tillegg til å stimulere til hverdagsaktivitet, er også gang- og sykkelveier en **sosial møteplass**. Folk trenger arenaer hvor de kan møtes i naturlige omgivelser og utøve meningsfulle aktiviteter sammen med andre. Slik kan de oppleve sosialt samvær og mestring. Dette fremmer den psykiske helsen og gir dermed **livskvalitet**.

Kommunen bør samarbeide med frivilligheten om utbygging av slike tilbud.

All den tid det mangler en **plan for grøntstruktur**, blir det tilfeldigheter som rår. Vi har erfart de siste årene at leiligheter bygges i sentrumsområdet, uten at lekeområder og parker følger med. Dette er spesielt viktig fordi det bor mange barn i de mest utsatte sosioøkonomiske gruppene, i sentrumsområdet. Spesielt bor det mange barn med minoritetsbakgrunn og barn i lavinntektsfamilier i disse områdene.

Disse områdene er sammenfallende med der hvor flest er misfornøyd med infrastruktur for hverdagsaktivitet. Samtidig er tettheten av leiligheter høyest og boligstandarden generelt lavere.

Gruppen som i størst grad har negativ sosioøkonomisk utvikling må ha høyeste prioritet i tilrettelegging for fysisk aktivitet, for å forebygge fysisk og psykisk uhelse.

Kommunen bør kartlegge hvor stor andel av befolkningen som har tilgang til natur innen 500 m fra boligen. Det er behov for mer universell utforming, som eksempel til nærturmålene som gammahuken ved Mellomvannet.

Muligheter

Det er gjort mye arbeid og planlegging i **Stimuli-prosjektet** for noen år siden. Dette prosjektet hadde en helhetlig plan for utbygging, oppgradering og sammenknytting av turløyper i kommunen. Her vil vi finne mye av svaret på de folkehelseutfordringene vi står ovenfor. Stimuli-prosjektet kan spisses inn mot tilrettelegging for hverdagsaktivitet nær der folk bor og tilpasses hele den nye kommunen.

3 Trivsel, læring og bli sett

Strategiske mål

- ✚ *Øke trivsel og faglig mestring i skole.*
- ✚ *Gi barnehager og skoler kunnskap om deres rolle i helsefremmende arbeid.*

3.1 Bakgrunnskunnskap

Trivsel og **livskvalitet**, det vi ofte omtale som «lykke», har betydning både for fysisk og psykisk helse. Økonomiske ressurser, sosiale bånd, støtte fra familie og venner og mulighet for egne valg er viktige faktorer for å fremme barn og unges livskvalitet.

Det er veldokumenterte sammenhenger mellom utdanning, materielle levekår og helse. Å prioritere oppvekst og utdanning i folkehelsearbeidet, betyr **ikke** at flest mulig skal ha høyest mulig utdanning - men gjennom intellektuell, språklig, emosjonell og sosial stimulering får barn muligheter til å videreutvikle ferdigheter og mestring og en grunnleggende tillit til seg selv og andre. Det er et godt grunnlag for helse og for utdanning.

Kunnskap om barn og unges livskvalitet:

- *Opplevd livskvalitet er i seg selv viktig for den enkelte, og kan også bidra til gode familierelasjoner, vennskap, utviklingsmuligheter og bedre fungering i skole og arbeidsliv.*
- *Høy livskvalitet reduserer risikoen for psykisk sykdom og psykiske vansker som for eksempel alvorlig depresjon og angst- og depresjonslignende symptomer.*
- *Lykke og livskvalitet styrker motstandskraften i møte med belastninger.*
- *Høy livskvalitet har sammenheng med sterkere nettverk og sosial støtte.*
- *Livskvalitet kan trolig påvirke den fysiske helsetilstanden fordi livskvalitet har sammenheng med redusert stress og risiko for ulykker.*
- *Positive følelsetilstander leder også til bedre helse og sunnere livsstil. Unge og voksne som oppgir høy livskvalitet, er oftere engasjert i sosiale, fritids- og treningsrelaterte aktiviteter, røyker mindre, drikker mindre og spiser sunnere.*
- *Livskvalitet synes å styrke immunforsvaret og har sammenheng med andre viktige helseindikatorer som hjerte- og kar lidelser og livslengde.*

Folkehelseinstituttet.

Lesing og regning er basisferdigheter som er viktig både for utdanning og arbeidsliv. Dårlig faglig mestring i disse ferdighetene er en risiko for senere dårlig psykisk og fysisk helse. Mye tyder på at psykiske problemer er den viktigste grunnen til at ungdom faller ut av skolen. Psykiske problemer er blant annet et resultat av **dårlig sosial mestring, mobbing og ensomhet**.

Økt gjennomføring av videregående skole er viktig for å forebygge frafall fra samfunnslivet (arbeid, familie og sosialt). Forebygging av frafall fra samfunnet er grunnmuren for hovedsatsingsområdene «trygghet» og «det gode samfunn for alle».

3.2 Lokalkunnskap

Det gjøres mye bra for å fremme sosial mestring. Det er ansatt et trivselsombud i kommunen for å forebygge mobbing i barnehage og skole. Tiltak er et tverrfaglig team som skal forebygge skjevutvikling i form av psykisk helse, rusmiddelbruk og kriminelle handlinger blant barn og unge voksne. To ungdomsloser skal følge barn og unge i alder 12-16 år som sliter med høyt fravær i skole. I skolen kommer livsmestring og folkehelse inn som del av ny nasjonal læreplan fra høsten 2020.

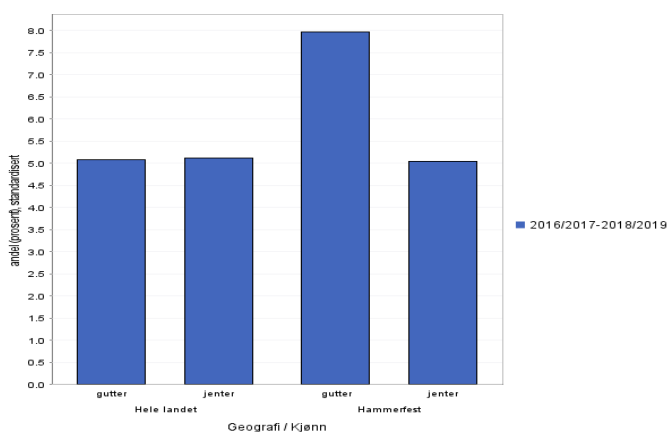
Hammerfest kommune deltar i Helsedirektoratets program for folkehelsearbeid i kommunene. Satsingen skal bidra til en langsiktig styrking av kommunenes arbeid med å fremme befolkningens helse og livskvalitet, med barn og unge, psykisk helse og rusforebygging som tema. Gjennom dette programarbeidet er det satt i gang to tiltak; «**være sammen**» i barnehagene og «**livsmestring i norske klasserom**» (LINK) i skolen. Barnehagene jobber med sosial kompetanse og relasjonsbygging gjennom «være sammen». «Livsmestring i norske klasserom» er foreløpig utprøvd ved Forsøl skole. Resultatene fra Forsøl skole er så gode, at dette tiltaket nå skal etableres i hele Hammerfestskolen.

Målet med LINK er å bidra til å styrke den enkeltes selvbilde, opplevelse av tilhørighet og å gi trening i konstruktive mestringsstrategier, hvor lærere i klasserommene skal ha nøkkelrollen. Evalueringen av pilotprosjektet ved Forsøl skole viser at flere elever er i stand til å løse problemer de havner i, finner løsninger hvis noen prøver å ødelegge, er stolt av seg selv, sier de går overens med flere elever i klassen enn tidligere og sier de voksne på skolen bryr seg om hvordan jeg har det. Flere lærere rapporterer at det er god arbeidsro i timene, at elevene stort sett får gjort det de skal på skolen og at det er mindre klikkdannelser enn før tiltaket.

Ungdomsskoleelevene i Hammerfest deltar i elevundersøkelsen **Ungdata**. Denne omfatter et bredt spekter av temaområder (foreldre og venner, skole, lokalmiljø, fritidsaktiviteter, helse og trivsel, rusmiddelbruk, risikoatferd og vold). Dette gir oss et innblikk i den **sosiale mestringen** i skolen. Ungdata 2018 viser blant annet at:

- Bare **48 %** av elevene svarer at de **trives svært godt på skolen**, dette er lavere enn Finnmark (51 %), Nord-Norge (56 %) og Norge (62 %).
- 30 % har vært med i slåsskamp, flere enn i Finnmark (24 %), Nord-Norge (22 %) og Norge (22 %).
- 25 % av elevene i Hammerfest opplever **ensomhet**, dette er mer enn Finnmark (23 %), Nord-Norge (24 %) og Norge (22 %).
- **16 %** av elevene i Hammerfest opplever **å bli mobbet**, det vil si plaget, ertet eller frosset ut av andre, høyere enn Finnmark (11 %), Nord-Norge (10 %) og Norge (8 %).

Fordelt på kjønn er det guttene som i størst grad opplever mobbing og som gjør at kommunen ligger over landsgjennomsnittet.

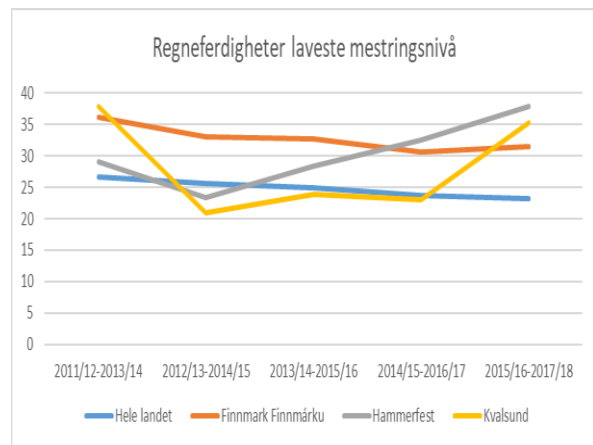
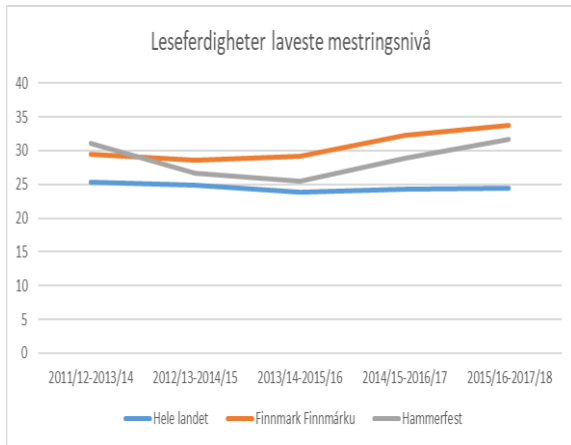

Andel som mobbes, kommunehelse statistikkbank.

Elevene på grunnskolen har fått høyere fravær enn tidligere, slik at de kommer over til videregående med mye fravær fra grunnskolen.

Den **faglige mestringen** i skolen måles gjennom nasjonale tester i lesing og regning i 5. og 8.trinn:

- 29 % av Hammerfestelevene er på laveste nivå i lesing, som Finnmark og flere enn Norge (24 %).
- 29 % av Hammerfestelevene er på laveste nivå i regning, i Finnmark (28 %) og Norge (23 %).

Kommunehelse statistikkbank.

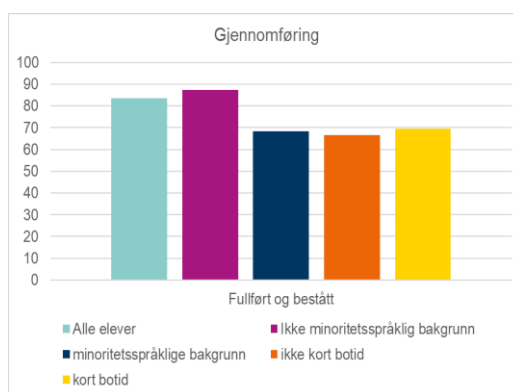
Gjennom skoletilbudet ved **Båthuset** har Hammerfest kommune også satset på å gi et svært viktig tilbud til de elevene som av forskjellige årsaker ikke passer inn på de store ungdomsskolene. Erfaringskunnskap fra Båthuset tilsier at de ikke bare forebygger frafall fra videregående, men enda viktigere - frafall fra samfunnet.

Frafall i videregående skole

Skoleårgjennomføring ved Hammerfest videregående skole har økt over tid, i 2019 fullførte og besto 83,4 % av elevene i alle fag. Forbedring har vært i hele skolen, både yrkesfag og studiespesialisering. Det har aldri vært færre elever som strøk, sluttet eller på grunn av fravær ikke fikk karakter.

Minoritetsspråklige elever har en skoleårgjennomføring på 69%. Det er opprettet kombinasjonsklasser i samarbeid mellom kommunen og fylkeskommunen, styrket språkopplæring i norsk og økt samarbeid med innvandrertjenesten og NAV.

Borteboere har vanligvis lavere gjennomføring, men i fjor var det høyere enn for andre elever. Førsteårs borteboere slutter på grunn av vantrivsel, for mange blir det langt hjemmefra. Elevtjenesten følger opp de som bor på elevhjemmet.

Gjennomføring av videregående skole. vigo.no

3.3 Vurdering

Barnehage og grunnskole

De fleste barna i Hammerfest har en god barndom, trives og er aktive på fritiden. Allikevel ser vi allerede på ungdomsskolen sosial forskjeller i ungdommers livskvalitet. Det er bekymringsfullt at andelen barn og unge med redusert livskvalitet på grunn av mobbing, ensomhet og mindre trivsel i skolen er høyere enn landet ellers. Redusert livskvalitet kan sette elevene ut av stand til å ta til seg den faglige læringen. Faglig mestring i både regning og lesing er dårligere for Hammerfests skolen enn for norske elever generelt.

De barna som utsettes for mobbing regelmessig er også i risikogruppen for frafall i videregående, senere for frafall fra arbeidsliv og økt grad av uhelse. I Hammerfest er det i mobbing av **guttene** som gjør at kommunen

ligger over landsgjennomsnittet. Nasjonale tall viser at det også er gutter som har 70 % av spesialundervisningen i skolen, slik er det også i Hammerfest. Gutter er altså en mer utsatt gruppe.

Når barn og ungdom ikke opplever livskvalitet og trivsel i skolen, er det viktig at de har ressurser rundt seg som de har tillitt til og kan snakke med, som for eksempel lærere og helsesykepleiere. Hele organisasjonen må jobbe med relasjonsbygging og oppfølging av elevene. Overganger barnehage til skole og mellom skoler, er spesielt sårbare og utfordringene kan øke for barn med særskilte behov.

Kommunen har mange **minoritetsspråklige** barn, og dette er verdifullt. Det er imidlertid store variasjoner mellom ulike skolekretser på hvor stor andel minoritetsspråklige elever det er. Dette gjør at skolene har et veldig ulikt utgangspunkt for å tilpasse undervisningen til alle elevene. Dersom barn ikke kan språket godt nok eller ikke opplever sosial trygghet i skolehverdagen, er de ikke mottagelige for den øvrige undervisningen. Dette kan bidra til at kommunen kommer dårligere ut på nasjonale prøver.

Det finnes mange viktige ressurser i Hammerfestskolen som det i et folkehelseperspektiv er svært viktig å ta vare på; **Båthuset, trivselskontakt** og **kombinasjonsklassene** i samarbeid med videregående skole. Her kan barn og unge som står i særlig risiko for frafall både fra videregående og samfunnet få hjelp til faglig og sosial mestring under spesielt gode betingelser.

Videregående

Det er høyere frafallsgrad i videregående i Hammerfest enn i landet forøvrig. Vi ser imidlertid lokalt en bedring i frafall fra videregående skole de siste årene. Forbedringer gjelder både yrkesfag og studiespesialisering, som tyder på at det er kulturelle endringer, ikke kun tilfeldigheter. Støtte hjemmefra er viktig for skolegjennomføring. Det er gledelig at skoleårgjennomføring på Hammerfest videregående skole har økt over tid, for første gang var skoleårgjennomføringen høyere enn gjennomsnittet i fylket.

Når det gjelder elevgrupper vi er bekymret for, så skiller minoritetsspråklige elever seg ut. De har hatt en skoleårgjennomføring på om lag 19 % under det elever har hatt samlet. Utfordringene er sammensatte og språk er grunnleggende både for integrering og læring.

Selv om det er satt en grense for fullføring på fem år for å definere frafall, så ser man at det er mange som fullfører på lengre tid enn fem år og allikevel klarer seg godt. Det er også mange eksempler på elever som har hatt stor fremgang i livet, men som ikke klarer seg i ett av fagene på videregående skole, og dermed bidrar til frafallsstatistikken. Man ser også det motsatte, altså elever som klarer seg på skolen men som vi er bekymret for ellers. Med andre ord er det viktig å se begrensninger innenfor statistikken.

4 Trygghet

Strategiske mål

- ✚ *Det er behov for mer kunnskap, mindre stigmatisering og bedre samarbeid rundt rusproblematikk, vold i nære relasjoner og overgrep.*

4.1 Bakgrunnskunnskap

Alkohol og konsekvenser

Alkoholbruk er en av de viktigste risikofaktorene for tap av friske leveår i befolkningen, og i tillegg årsak til sosiale problemer og skader. Både et høyt alkoholinntak per gang, og et høyt alkoholinntak over tid, øker risiko for en lang rekke helseproblemer og sosiale problemer, **også for andre enn brukeren selv**.

For mange innebærer eksperimentering med og bruk av alkohol en symbolsk markering av overgangen fra barn til ungdom. Å drikke i ungdomsårene er sammenvevd med vennskap, flørtning og en **sosial livsstil**.

Samtidig vet vi at det å drikke alkohol gir **risiko** for akutte skader. Ungdom som begynner å drikke **tidlig**, har i mange tilfeller et atferdsmønster der andre typer antisosial atferd og bruk av tyngre rusmidler inngår. Ungdom i en slik situasjon har gjerne et mer trøblete forhold til skolen og til foreldrene, enn andre. De begår også mer kriminalitet, har dårligere psykisk helse og får oftere problemer senere i livet.

Totalkonsumet av alkohol i befolkningen henger nært sammen med andelen som har et risikofyllt høyt konsum og med omfanget av alkoholrelaterte problemer. Det er sannsynligvis mye underrapportering når det kommer

til alkoholforbruk. Desto eldre en er, desto mer alkohol. De mest effektive tiltakene for å begrense alkoholkonsumet og skadeomfanget er høye alkoholpriser og tilgjengelighetsbegrensninger.

Sykefravær og arbeidsuførhet som følge av alkoholbruk reduserer produktiviteten i arbeidslivet og er en belastning for arbeidsgiver og medarbeidere.

- I en norsk studie rapporterte 8 % av unge arbeidstakere at de hadde vært borte fra jobb det siste året på grunn av alkoholbruk.
- Menn rapporterte oftere enn kvinner at de hadde hatt alkoholrelatert sykefravær, hhv 10,5 og 5,7 %.
- I en annen norsk studie rapporterte 25 % av arbeidstakerne at de i løpet av det siste året hadde vært mindre effektive på jobb på grunn av alkoholbruk eller hatt bakrus på jobben.⁵

Rusbruk og konsekvenser

Helseskader og risiko varierer mellom de enkelte rusmidlene. I tillegg har inntaksmåte, bruksmønster, individuell sårbarhet og brukskontekst betydning. Som rusmiddel regner vi alkohol, vanedannende legemiddel (beroligende og sovemiddel) og ulovlige rusmiddel (narkotika). Cannabis er det mest brukte narkotiske stoffet i den norske befolkninga.

Forekomsten av **psykiske lidelser** er høy blant personer som har et stort forbruk av ulovlige rusmiddel, det er usikkert i hvilken grad rusmiddelbruken er årsak eller forsterkende faktor for psykiske lidelser. Selvmordsforsøk er òg utbredt. I en norsk befolkningsstudie var én av ti bekymret for andre sin narkotikabruk, og de bekymret seg relativt ofte for dette.

På samme måte som for alkohol, rammer også bruken av ulovlige rusmiddel tredjepart. Det kan være:

- *Avbrutt skolegang og svak tilknytning til arbeidslivet.*
- *Vold, inkludert partnervold.*
- *At barn blir forsømt, utsatt for vold og får dårligere oppvekstmiljø.*
- *Et høyt alkoholforbruk kan òg utløse eller forsterke konflikter mellom ektefeller/partnere og svekke foreldre sin evne til å gi omsorg.*
- *Barn av foreldre med ulovlig rusbruk har økt risiko for å utvikle en rekke problemer, som psykiske, atferdsproblem, på skole, i arbeidsliv og risiko for å utvikle rusproblem.*

Tall fra akuttmottak viser at ved ikke-dødelige trafikkulykker er sjåføren påvirket av narkotiske stoff i om lag 10 % av tilfellene. Trafikkskader som følge av kjøring i påvirket tilstand er det største helseproblemet knyttet til cannabis, risikoen for en bilulykke blir om lag doblet. Bruk av cannabis over lang tid er forbundet med økt risiko for psykotiske lidelser, hjerte- og karsykdommer og lungesykdommer.

Dersom gravide bruker cannabis, kan det påvirke vekst og utvikling hos fosteret, og medføre blant annet økt risiko for tidlig fødsel og lav fødselsvekt.

Effekten av forebyggende skoleprogram har hittil vist seg å være liten, men noen tiltak som involverer foreldre ser lovende ut. Det er foreløpig lite som tyder på at kartlegging og tidlig intervensjon i primær- og spesialisthelsetjenesten kan påvirke bruken av ulovlige rusmiddel.⁶

Vold og overgrep

Alkohol og annen rusmiddelbruk henger tett sammen med vold og overgrep. Vold er alkoholens følgesvenn ifølge Folkehelseinstituttet. Utbredelsen av alkoholrelatert aggresjon og vold varierer fra land til land, og er **betydelig høyere i kulturer der fyll er utbredt**, slik som i Norge. Alkoholbruk og/eller –misbruk øker risikoen for å utøve partnervold:

- Om lag ett av 20 barn vokser opp under forhold preget av vold, andelen har vært stabil over tid.
- Mindre alvorlig fysisk vold mot barn og unge har avtatt betydelig over tid, og forekommer hos 20 %.
- I voksen alder oppgir en av fire kvinner og nesten annen hver mann at de har vært utsatt for vold etter 18 års alder.
- Over halvparten av kvinner på norske krisesenter oppga at partnervold hadde skjedd mens partneren var rusa på alkohol eller andre rusmiddel.
- Vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt i barndommen øker risikoen for alvorlige psykiske og fysiske helseplager.

---

⁵ FHI.no

⁶ FHI.no

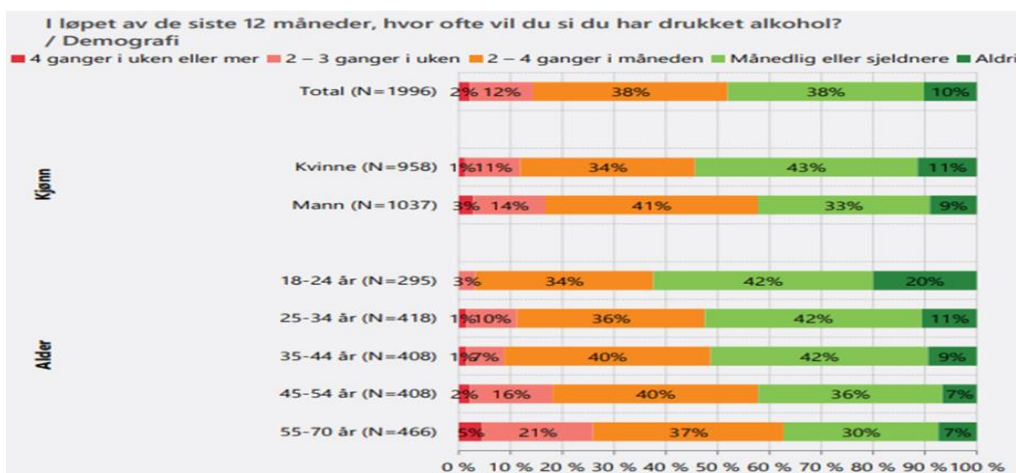

Når det gjelder seksuelle overgrep oppgir en av fem jenter og en av 14 gutter at de har opplevd dette i barne- og ungdomsårene. 9 % av alle kvinner har vært utsatt for voldtekt minst en gang i livet.

4.2 Lokalkunnskap

Alkohol

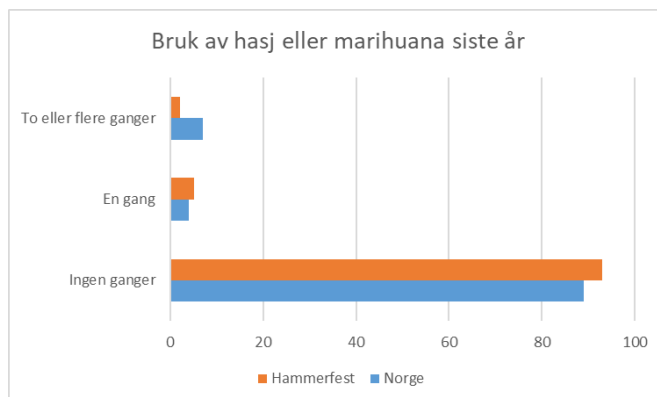
- Det er en stor økning av alkoholbruk fra første til tredje året i videregående skole.
- Det er generelt små forskjeller i alkoholvaner mellom gutter og jenter.
- Hyppigheten av alkoholinntak stiger med alderen.
- De yngste aldersgruppene (18-35 år) drikker flere enheter når de drikker alkohol, enn voksne gjør.
- Hver femte oppgir at drikker mer enn to ganger i uken, og hver femte rapporterer om et episodisk høyt forbruk, det vil si mye alkohol på en dag.

Demografi, alkoholinntak. Levekårsundersøkelsen.

Andre rusmidler

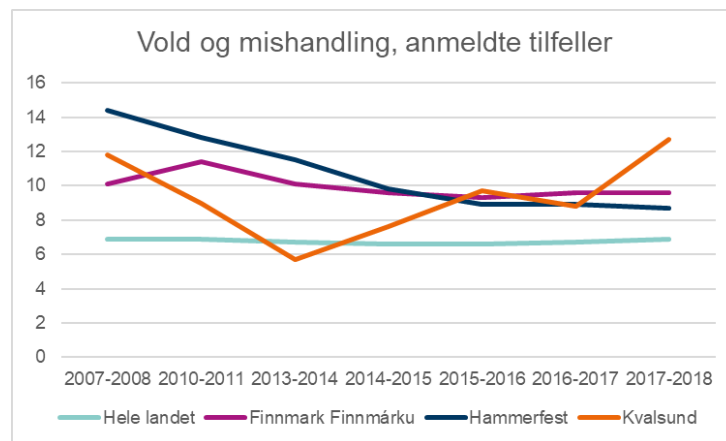
- Dobbeltså mange har prøvd marihuana eller hasj fra 2011 til 2018. Det er mindre bruk av cannabis i Hammerfest enn i landet for øvrig.
- Erfaringskunnskap om rus forteller oss at det er svingninger i hvor mye rus man ser blant ungdom. Dette kan skyldes svingninger i hvor mye rus som blir brukt, men kan også skyldes at bruken tidvis skjules bedre.
- Det er observert 8.klassinger som ruser seg på hasj, marihuana og amfetamin. Både voksne og barn selger rus, og det er lett å få tak i rusmidler over internett og tilsendt i posten. Trendrapporten viser at hasj er mer tilgjengelig i Hammerfest enn før.

Andel som har brukt av hasj eller marihuana siste året på videregående trinn. Ungdata.

Vold

- Ressurser:
  - Voldsmottak for vold i nære relasjoner (lokalisert i legevakten).
  - Overgrepsmottak for seksuelle overgrep (lokalisert i legevakten).
  - Alternativ til vold er tilgjengelig i Finnmark.
  - Krisesenter i Hammerfest for hele Vest-Finnmark, med ny enhet for menn.
  - Incestsenter i Alta.
  - Hammerfest kommune har en handlingsplan for vold i nære relasjoner.
- Hammerfest og Kvalsund ligger over landsgjennomsnittet når det kommer til anmeldte tilfeller av vold og mishandling.
- Erfaringsmessig er det mye vold og overgrep som ikke avdekkes eller anmeldes.
- Erfaring fra jordmor er at ingen rapporterer at de er utsatt for vold/overgrep, selv ved direkte spørsmål.
- Kontakt til overgrepsmottaket for saker som omhandler seksuelle overgrep er stort sett stabil og består av ungdommer og unge voksne. Det er festrelaterte overgrep, ofte da i forbindelse med rus. Det er ingen overfallsovergrep.

Oversikt over vold og mishandling, antall per 1000. Kommunehelse statistikkbank.

4.3 Vurdering

Alkoholmønsteret viser at foreldregruppa drikker mye og at besteforeldregruppa drikker mest. Barn lærer av det voksne gjør, ikke av det de voksne forteller dem. Det er derfor viktig å jobbe med holdninger og bevisstgjøre de vokse om det å være rollemodell.

Effekten av forebyggende skoleprogram har hittil vist seg å være liten, men noen tiltak som involverer foreldre ser lovende ut. Ungdata viser at både jenter og gutter er mere hjemme enn før. Foreldre har tettere bånd til barna enn tidligere. Foreldreinvolvering og god relasjon mellom foreldre og barn er viktig for å forebygge rusmisbruk. Det er foreløpig lite som tyder på at kartlegging og tidlig intervensjon i primær- og spesialisthelsetjenesten kan påvirke bruken av ulovlige rusmiddel.

Alkoholkonsum og annen rusmiddelbruk henger tett sammen vold og overgrep. Vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt i barndommen øker risikoen for alvorlige psykiske og fysiske helseplager.

Vold er alt fra oppdragervold, vold mot eldre, rusrelatert vold til blind vold i utelivet. **Vi mangler det store bildet over vold i nære relasjoner i Hammerfest.** Det eksisterer en handlingsplan for vold i nære relasjoner fra 2016, men tiltakene fra denne planen er ikke fulgt opp per i dag. Det er foreslått konkrete tiltak som formelle samarbeidsavtaler, ressursteam og fagsamlinger, for å lykkes med «fra plan til handling». Med disse tiltakene foreslått i handlingsplanen, hadde man kommet et stykke på vei. At dette ikke gjennomføres kan skyldes at ingen funksjon eller fagfelt har eierskapet til dette arbeidet. Det er mange satellitter som hver jobber for seg, men ingen har et overordnet blikk/kjennskap. Kommunen trenger en strategi, med en dedikert funksjon til å følge dette opp.

En stor utfordring er at det er store mørketall både på rus, vold og overgrep. Statistikken er ikke tilstrekkelig, og det er spesielt viktig å supplere med erfaringskunnskap. Erfaringskunnskapen er heller ikke tilstrekkelig, og da

sitter vi igjen med **et folkehelseproblem som vi ikke vet omfanget av**. Fastleger og helsesykepleiere opplever ikke at pasienter forteller om vold og rus, selv på direkte spørsmål. Statistikken viser at mange opplever vold og rus, men det avdekkes altså ikke i våre etablerte helsetjenester. Ved å fjerne tabu og stigmatisering omkring temaene vil det bli lettere å både snakke om og leve med rus, vold og overgrep. En viktig del av å fjerne tabu er å vise hvor høye tallene faktisk er. Hammerfest kommune bør jobbe for å fremskaffe en bedre oversikt over vold i nære relasjoner og seksuelle overgrep på en systematisk måte.

5 Kollektivtransport

Strategiske mål

- ✚ **Et kollektivtilbud som er tilpasset innbyggernes behov, både for sentrum, distrikt og veiløse samfunn.**

5.1 Bakgrunnskunnskap

Kollektivtransporten er en forutsetning for et velfungerende samfunn. Kollektivtilbudet påvirker individuell utfoldelse og tilgjengelighet til nærområdet. Rammebetingelsene for kollektivtransporten og mulighetene for å videreutvikle kollektivtilbudet har derfor stor betydning for hvordan byer og tettsteder vil se ut i fremtiden⁷.

Staten har ansvaret for å tildele midler til fylkeskommunene gjennom det årlige statsbudsjettet. Kollektivtrafikken må kjempe om disse midlene med andre gode formål, som f.eks. skole og kultur.

Fylkeskommunen bestemmer hvor mye midler som skal gå til kollektivtrafikken. Det er ingen regler for hvor mye penger fylkene skal gi til kollektivtrafikken, så her varierer det mye fra fylke til fylke. Det er derfor viktig å vise fylkespolitikkerne hvor viktig det er med et godt buss- og båttilbud, sånn at de setter av nok midler til kollektivtrafikken.

Kommunene har ikke noe egentlig ansvar for kollektivtrafikken, men er reguleringsmyndigheter. Dette innebærer at kommunen bestemmer hvor holdeplassene skal være, om det skal være kollektivgater, og andre tiltak som har mye å si for hvordan kollektivtrafikken blir. Hvis kommunen for eksempel bestemmer at det skal være gratis parkering ved kjøpesenteret i byen, vil flere velge bilen over bussen. Det er derfor viktig å ha et helhetlig bilde over samferdselspolitikken i kommunen⁸.

Beregninger viser at sterk satsing på kollektivtrafikken, sammen med flere gang- og sykkelreiser, vil gi vesentlig lavere kostnader for samfunnet enn om forventet trafikkvekst skal tas med bil. Kollektivtrafikken kan håndtere hele den framtidige trafikkveksten i byområdene med lavere samlede klimautslipp enn dagens nivå. I tillegg kommer andre miljøgevinster; bedre bymiljø, redusert støy og støv, økt livskvalitet og byutvikling⁹.

5.2 Lokalkunnskap

Hammerfest kommune strekker seg etter kommunesammenslåingen over et stort geografisk område der andelen av innbyggere som bor i distriktene har økt. Det stiller krav til offentlig transport for by og bygd. Det er Troms og Finnmark fylkeskommune som er ansvarlig for kollektivtilbudet i Hammerfest.

- 94 % av befolkningen i Hammerfest har mindre enn 400 meter til holdeplass.
- 90 % har mindre enn 300 meter til holdeplass.
- Folkehelseundersøkelsen i Troms og Finnmark 2019:
  - Innbyggerne i Kvalsund er misfornøyd, kun 32 % opplever offentlig transport som tilgjengelig.
  - I Hammerfest opplever 47 % av innbyggerne at offentlig transport er lett tilgjengelig.
- Tilbakemeldinger fra ungdomsrådet i kommunen har vært at de ønsker seg flere bussavganger fra distriktet og tur-retur sentrum for å kunne være med på fritidsaktiviteter på ettermiddag og kveld.
- Det er viktig å ha et båttilbud til veiløse samfunn slik at barna kan være en del av et skolemiljø og fritidsaktiviteter.
- Nær 70 prosent av de eldre mener det er sentralt for deres livskvalitet å vite at de kan få transport eller komme seg ut når man trenger det.

⁷ Regjeringen.no 2019

⁸ Statistisk Sentralbyrå

⁹ Kollektivtrafikk foreningen og NHO transport 2016

Det er fortsatt behov for forbedring i forhold til busstilbudet, blant annet er det for dårlig koordinering mellom rutene i sentrum. Kollektivtransport fra Kvalsund tettsted til Hammerfest oppleves som bra, men ut til distriktene i Kvalsund er det få avganger.

Mange elever må krysse trafikkerte veier til og fra skoleskys. Det er behov for økt trafiksikkerhet rundt disse krysspunktene.

5.3 Vurdering

Kommunen kan påvirke kollektivtilbudet ved å bringe innbyggernes innspill til fylkeskommunen, for eksempel om pris og korrespondanse. Kommunen som reguleringsmyndighet kan også tilrettelegge med innbydende bussholdeplasser, slik det er gjort ved Ole Olsens plass.

Folkehelseundersøkelser viser at befolkningen ønsker et økt tilbud når det gjelder kollektivtrafikk, både i sentrum og distrikt. Det er viktig for alle aldersgrupper, og det er ulike behov i ulike aldersgrupper. Om flere tar bussen og lar bilen stå, **sparer vi miljøet** for utslipp av klimagasser og bensin- og dieselbruk. Køene blir mindre, og dermed sparer vi miljøet ytterligere. Man slipper også bygge ut veiene og gjøre plass til flere biler, og luften blir renere.

Små **veiløse samfunn** er svært sårbar for båtruteendringer, en liten endring kan få store konsekvenser, og det kan føre til at det kan bli vanskelig å etablere arbeidsplasser og opprettholde skoler. Det er svært viktig for barn som vokser opp i veiløse samfunn, som Akkarfjord, at de har båttilbud som muliggjør sosialt fellesskap i fritidsaktiviteter og ved skolebesøk.

For **ungdom** er det viktig for trivsel og sosial inkludering, for å forebygge ensomhet, isolering og utenforskap, og dermed psykisk sykdom. Det er også viktig for å tilrettelegge for skolegjennomføring i videregående.

Med en økende gruppe av **eldre** i samfunnet vil tilrettelegging av transporttilbudet kunne bidra til at flere eldre kan være selvhjulpne og bo lenger i eget hjem, og dermed bedre velferd og livskvalitet. For de eldre er gjerne behovet midt på dagen, for å komme til sosiale møteplasser og få gjort sine ærend. Ikke alle eldre har mulighet til å kjøre bil, og mange eldre bor i distriktene.

6 Det gode samfunn for alle

Strategiske mål

- ✚ *Skape et samfunn med trivsel, mestring, god helse og like muligheter for alle.*
- ✚ *En systematisk integrering av innvandrere, gi rom for mangfold.*
- ✚ *Samfunnet utvikles med bred involvering i form av forpliktende samarbeid med frivillige og bred medvirkning fra befolkninga.*
- ✚ *Redusere inntektsforskjeller og sikre alle et verdig boforhold.*

6.1 Bakgrunnskunnskap

Utjevning av sosiale helseforskjeller er et overordnet mål for folkehelsepolitikken. Det er mulig å peke på noen grunnleggende verdier som står sentralt i det gode samfunn, som sosial støtte, inntekt, meningsfylt innhold i hverdagen, opplevelse av mestring og verdige boforhold. Det snakkes mye om toleranse, men målet er ikke toleranse, derimot et samfunn hvor mangfold er en selvfølge – for mennesker trenger ikke «tåles». Målet er et samfunn der vi praktiserer menneskelige likeverd, som betyr like rettigheter, like muligheter og toleranse for meningsmangfold.

Livskvalitet

En god oppvekst og et trygt oppvekstmiljø gir barn og unge ressurser til å utfolde seg og delta i samfunnet, og er blant samfunnets viktigste oppgaver. I tillegg til fysisk vekst og modning, opparbeides viktige **mellommenneskelige funksjoner** i de første leveårene. God psykisk helse som følge av god og trygg omsorg tidlig i livet, setter oss i stand til å takle mange av livets senere utfordringer på en hensiktsmessig måte. Lykke og livskvalitet styrker motstandskraften i møte med belastninger gjennom livsløpet.

Den positive psykiske helsen er det vi kaller **livskvalitet**. Unge og voksne som opplever høy livskvalitet, er oftere engasjert i sosiale, fritids- og treningsrelaterte aktiviteter, de røyker mindre, drikker mindre alkohol og de spiser sunnere. Det må være samfunnets mål å gi alle innbyggere et meningsfylt innhold i hverdagen, og dermed heve livskvaliteten.

En rekke studier viser at **sosial støtte** i seg selv virker helsefremmende. Det å ha flere nære relasjoner betyr at man i hverdagen har tilgang på følelsesmessig støtte, praktisk og økonomisk hjelp og problemløsning gjennom råd og informasjon. Dette gir en beskyttende effekt med tanke på kronisk stress. Det lønner seg derfor å arbeide med integrering og fellesskap, gjennom å skape gode, nære relasjoner. At mennesker står utenfor sosiale fellesskap, arbeidsliv og utdanningsystem er sløsing med samfunnets ressurser.

Tiltak som retter seg mot positive påvirkningsfaktorer som opplevelse av **glede, mestring, autonomi og mening**, og som styrker kompetanse (sosial, emosjonell, etc) er viktige i folkehelsearbeidet, likeledes tiltak som **reducerer stressfaktorer** og som samtidig øker trivselen, slik som økonomiske tiltak og tilgang på skole- og arbeidsplasser. Tiltak som systematisk styrker livskvaliteten, kan mulig forebygge mer psykisk uførhet enn tiltak som bare retter seg direkte mot psykiske lidelser. Sang og musikk har betydning for folkehelsen med tanke på blant annet opplevelse av livskvalitet og tilhørighet. Det er naturlig å bruke sang og musikk, og andre kunstformer, aktivt i arbeidet med fellesskap generelt og for sårbare grupper spesielt.

Dagens **ungdom** vokser opp i en globalisert verden der mennesker, meninger og inntrykk vandrer på tvers av landegrensene og sosiokulturelle skiller. Samtidig har det lokale og tilhørigheten til nærmiljøet fremdeles stor betydning i menneskers liv. Å vokse opp betyr å vokse opp på et bestemt sted, og forskjellige lokalmiljøer kan gi ulike muligheter for utfoldelse og sosialt samvær. Tilbudet av organisasjoner, fritidstilbud og kulturtilbud påvirker individuell utfoldelse og bidrar samtidig til å skape identitet og tilhørighet i et lokalmiljø. Det samme gjelder tilgangen på åpne møteplasser, rekreasjonsområder og urørt natur. Opplevelsen av lokalmiljøet vil også være preget av utsiktene til utdanning, arbeid og familieetablering på sikt. Barn og unge bruker lokalmiljøet i større grad og på en annen måte enn foreldrene. Trygge og sunne lokalmiljøer er derfor særlig viktig for denne aldersgruppes velferd. Barn og unge kan også ha andre meninger enn voksne om hva som gir livskvalitet på hjemstedet¹⁰.

Utenforskap

Utenforskap er et strukturelt samfunnsproblem, og betegner mennesker eller grupper som står på utsiden av fellesskapet. Årsakene til utenforskap er mange og sammensatte, som psykiske helseproblemer, rus- og alkoholmisbruk, ensomhet, fattigdom og manglende integrering. Det kan være personer som står utenfor skole- eller arbeidsliv, som har begrenset sosialt nettverk eller ikke opplever tilhørighet til storsamfunnet. Det har store konsekvenser som er til hinder for at mennesker kan leve gode liv.

Stress oppstår når vi opplever endringer, krav eller trusler fra omgivelsene. Hvis vi over tid opplever å ikke mestre det som kreves av oss, blir stresset kronisk, og kan påvirke oss med nedsatt immunforsvar, ansenhet og større risiko for muskelsmerter og forstyrret søvn. Det er sammenheng mellom kronisk stress og utviklingen av psykiske plager og lidelser¹¹.

- En type utenforskap er **fattigdom**. Relativ fattigdom begrenser også menneskers mulighet til å leve et verdig liv. I Norge regnes en som fattig hvis inntekt er mindre enn 60 % av medianinntekten. Det handler om mer enn å ha for lite penger. Privatøkonomien har betydning for muligheten til å delta på lik linje med andre i sosiale sammenhenger og aktiviteter knyttet til skole, arbeidsplass eller fritid. Dette har stor betydning for trivsel og livskvalitet.
- **Barn og unge som lever i lavinntektsfamilier** får ikke de samme mulighetene som sine jevnaldrende. De mister blant annet muligheten til å delta på viktige sosiale arenaer og kan i større grad oppleve utenforskap. Familiens økonomi påvirker risiko for atferdsvansker hos barn. Dårlig økonomi gir også dårligere tilgang til sunne boliger, rekreasjonsmuligheter, sunt kosthold og tilgjengelighet til helsetjenester. Skole, nærmiljø og boforhold er samfunnsstrukturer som begrenser livsbetingelsene til barn i familier med vedvarende lavinntekt. Vi har kunnskap om at sosial ulikhet i barneårene forplanter seg til dårligere helse og livskvalitet i voksen alder¹². Denne kunnskapen sier oss at vi i langt større grad må ha fokus på, og prioritere, tidlig innsats.

¹⁰ Ungdata.no

¹¹ Psykisk helse og trivsel i folkehelsearbeidet, Helsedirektoratet.

¹² Helsedirektoratet

- **Bokvalitet** har betydning for helse på flere måter. Trangboddhet er én av flere faktorer for lav bokvalitet. Vanskeligstilte på boligmarkedet har som regel lav inntekt, lav eller ingen utdanning og lav deltagelse i arbeidslivet. Dette er sammenfallende med dårligere helsetilstand. For sårbare grupper kan en vanskelig bosituasjon bidra til å forsterke og opprettholde eksisterende helseproblemer og sosiale utfordringer. En vanskelig bosituasjon kan påvirke barn og unges levekår og helse; det påvirker skoleprestasjoner og deres sosiale liv. Vedvarende lav bokvalitet og langvarig leie av bolig øker sannsynligheten for at barn ikke tar med venner hjem¹³.
- En annen type utenforskap kan komme av at man **ikke opplever kulturell tilhørighet**, som for eksempel personer med landbakgrunn fra land som er svært ulikt det norske samfunnet. Språk er viktig for rask integreringen og barn integreres lettere.

Helse varierer mer mellom ulike innvandrergupper, enn mellom innvandrere samlet og befolkningen for øvrig. Det er store forskjeller mellom grupper med ulik landbakgrunn, og mellom kvinner og menn. Det er en lavere andel som er fysisk aktive blant innvandrere enn i befolkningen for øvrig.

Det er en høyere andel som har psykiske plager blant innvandrere enn i befolkningen for øvrig. For eksempel er andelen med psykiske plager dobbelt så høy blant polske innvandrere som i befolkningen for øvrig. Det å føle liten tilhørighet til både Norge og opprinnelsesland er assosiert med psykiske plager, mens det å føle tilhørighet til begge er assosiert med mindre psykiske plager.

- Det å ha opplevd **diskriminering** er assosiert med psykiske plager i de fleste grupper. Loven forbyr diskriminering på grunn av kjønn, graviditet, permisjon ved fødsel eller adopsjon, omsorgsoppgaver, etnisitet, religion, livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk, alder eller en kombinasjon av disse grunnlagene. Et eksempel på en gruppe som særlig sårbar og opplever økende grad av diskriminering for tiden, er lesbiske, homofile, bifile, transpersoner og interkjønn (LHBTI). Dette er personer som diskrimineres på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, noe som har sammenheng med samfunnsnormer.

6.2 Lokalkunnskap

Levekårsundersøkelse i Hammerfest (2017), Troms og Finnmark (2019) og Ungdata gir oss verdifull informasjon om hvordan kommunes befolkning opplever livskvalitet og fremtidshåp.

Meningsfylte liv og livskvalitet

- De fleste opplever at dagliglivet er meningsfullt og givende (96 % av kvinner og 93 % av menn).
- Gruppen 18-24 år har flest som ikke føler at de har meningsfylte/givende liv (17 %).
- Det er en høyere andel som ofte synes livet er meningsfylt desto høyere utdannelse en har.
- I gruppen ugift/ikke samboende føler 16 % at dagliglivet ikke er meningsfylt.
- Antallet unike personer som oppsøker fastlege/legevakt årlig for psykiske symptomer/lidelser er høy i Hammerfest; **19 %** av befolkninga i Hammerfest, mot 15,4 % både i Troms og Finnmark og Norge. I aldersgruppa 15-29 år er det **21,2 %** som har oppsøkt legehjelp for psykiske symptomer/lidelser¹⁴.
- Erfaringskunnskap fra kommunepsykolog er at det er god effekt av å benytte **kunst- og uttrykksterapi** som forebyggende arbeid i grupper med flyktninger. Bruk av **natur og friluftsliv** har også gitt gode erfaringer i forebyggende arbeid med ungdom.

Ungdom

- Ungdommen er mer hjemme og trives i selskap med foreldrene, dette er også en trend nasjonalt.
- De bruker mer tid i sosiale media og chat med venner.
- Færre barn og unge er med i organiserte aktiviteter enn landsgjennomsnittet.

¹³ Kommunehelse statistikkbank

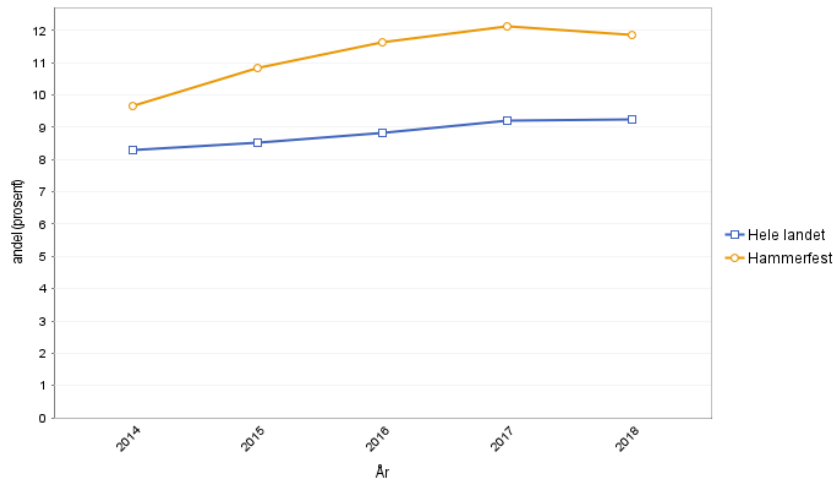
¹⁴ Kommunehelse statistikkbank.

- 65 % av ungdomsskoleelever i Hammerfest tror de vil få et godt og lykkelig liv, mot 71 % i Norge.

Husholdninger med vedvarende lavinntekt

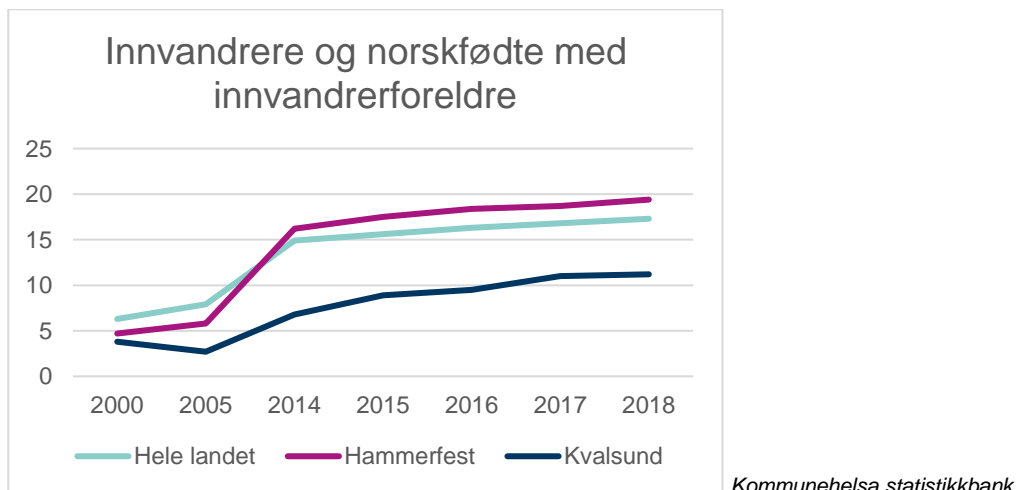
- Andelen som lever med lavinntekt i Hammerfest har fordoblet seg fra 2006 til 2017.
- Etter **lokale** lavinntektsgrenser ligger Hammerfest på **12 %**, godt over Finnmark (8,4 %) og landsgjennomsnittet (9.2 %) i aldersgruppe 0-44 år.
- **238 barn** i Hammerfest lever i familier med vedvarende lavinntekt (2018).¹⁵

Barn (0-17) som bor i husholdninger med lavinntekt etter kommunale grenser for lavinntekt. Kommunehelsa statistikkbank.

Minoritetsbakgrunn

- 18,9 % av befolkningen i Hammerfest er innvandrere eller norskfødte med innvandrerforeldre, hvorav 9,7 % har bakgrunn fra Europa og 5 % fra Asia.

Kommunehelsa statistikkbank.

¹⁵ Kommunehelsa statistikkbank

- Antall minoritetsspråklige elever i Hammerfestskolen fordeler seg slik:
  - Baksalen: 123 av totalt 350 elever (35 %)
  - Breilia: ? av totalt 280 elever
  - Kvalsund: åtte av totalt 64 elever (12,5 %)
  - Forsøl: fire av totalt 32 elever (12,5 %)
  - Fuglenes: 21 av totalt 174 elever (12%)
  - Fjordtun: 24 av totalt 250 elever (9,5 %)
  - Reindalen: syv av totalt 160 elever (4 %)
- Voksne innvandrere opplever at det kan være vanskelig å få jobb, selv med norsk skole/utdanning og de mestrer språket. Det er mange med høyere utdanning som jobber i yrker som ikke krever videreutdanning, fordi de ikke får jobb tilsvarende utdanningsnivå.
- Vi har lite lokalkunnskap om innvandrerhelse og minoriteters deltagelse i lokalsamfunnet.
- Innvandrere opplever store utfordring med en helt ny digital verden, i det gjennomorganiserte, byråkratiske norske samfunnet.
- I møte med helsevesen kan det være stor språkbarriere, som forsterkes hvis legen har et annet morsmål enn norsk. Legetimer med tolkebehov tar erfaringsmessig tre ganger så lang tid som uten.
- Flyktninger som bosettes nå har større utfordringer enn tidligere, spesielt kvoteflyktninger som det nå bosettes flere av. Flere har nå oppholdt seg lenge i flyktningleir og er i større grad preget av traumer. Overføringsflyktninger har levd i krigsområder, og har levd i flyktningleirer under elendige forhold. Mange har vært direkte utsatt for krigshandlinger, tortur og misbruk gjennom seksualisert vold. Disse er mer eller mindre traumatiserte og vil trenge psykososial oppfølging.
- Hammerfest har et bofellesskap for enslige mindreårige flyktninger.

Bolig

- Hammerfest kommune har en boligsosial handlingsplan, som angir retninger for sosial utjevning gjennom boforhold.
- Prisveksten i boligmarkedet har vært på 15% fra 2012 til 2016, 4% høyere enn Finnmark forøvrig. Gapet mellom prisen på nybygg og brukte boliger blir større. For eksempel er områdene Baksalen, Storvannet, og Sætergamdalen områder hvor prisene er lave.
- Barn i lavinntektsfamilier er en ekstra sårbar gruppe i forhold til boligsosial standard, og det er potensiale i å tilrettelegge for denne gruppen.
- Det har vært en stor økning på bostedsløse som har vært innkvartert midlertidig på hotell på grunn av mangel på ledige kommunale boliger. Det er vanskelig å etablere bostedsløse på det private boligmarkedet via NAV.
- I Hammerfest er det flere som leier bolig enn landsgjennomsnittet, i Kvalsund er det færre.
- Boligprisene i Kvalsund er også økende. Utsatte grupper og lavinntektsfamilier har utfordringer med å skaffe seg egen bolig, og boligmassen er eldre etterkrigshus med store utbedringsbehov. Ved hjelp av Husbankmidler har flere barnefamilier klart å få seg eget hjem. Kvalsund mangler boliger til ettervern for personer i rusomsorgen og psykiatrien. Det er ikke registrert noen bostedsløse siste året.

6.3 Vurdering

For samfunnsplanleggingen i Hammerfest er det viktig å merke seg at den **sosiale ulikheten er større** her enn landsgjennomsnittet, og utvikler seg også raskere. Stadig flere barn vokser opp i husholdninger med vedvarende lavinntekt, noe som er med på å definere samfunnsutviklingen i vår kommune. Vi beveger oss altså i motsatt retning av det som er hovedmålet i Folkehelseloven.

Folkehelseoversikten viser at det er flere faktorer som peker på at sosiale forskjeller er en utfordring i Hammerfest. Dette viser seg blant annet i økt inntektsulikhet, økt andelen barn som bor i husholdninger med lavinntekt, og flere elever enn i landet forøvrig faller ut av videregående skole. Dette er tett knyttet til utvikling av dårlig psykisk helse.

Økonomi og boforhold

Arbeid, inntekt og økonomi er grunnleggende påvirkningsfaktorer for helse, og det er sammenheng mellom inntektsnivå og helsetilstand. I Hammerfest er det høy grad av sysselsetting og færre uføre enn landet ellers. Allikevel lever en større andel med vedvarende lavinntekt, noe som betyr at en større del av de sysselsatte har lavinntektsjobber. Dette øker sannsynligheten for dårlig selvopplevd helse, sykdom og for tidlig død.

I tillegg har det å vokse opp i familier som over tid har lavinntekt, stor betydning for barnas helse og velferd. Det å ha svakere økonomi enn de man er omgitt av kan føre til ekskludering fra arenaer og aktiviteter. Dette kan føre til stress som igjen fører til dårlig helse.

Når man skal vurdere lavinntekt kan dette gjøres på to måter. Det ene er at man kan sammenligne sin kommune med landet forøvrig, altså sammenligne sin kommune med lavinntekt i andre kommuner. Et annet alternativ er å se på inntektsforskjeller innad i kommunen. Dette er av betydning, fordi levestandarden til folk påvirkes av å sammenlikne med de menneskene man lever i fellesskap med, altså de som bor og lever i samme kommune. **Velger vi å se på lokale lavinntektsgrenser, ser vi at så mange som 12 % av befolkningen lever med lavinntekt, hvorav 238 er barn.** Dette er bekymringsfullt.

Det er forskjeller i næringsstruktur mellom kommunene. Statistikken hvor nasjonal medianinntekt for husholdninger er utgangspunktet, er ikke så relevant for den kommunale samfunnsplanleggingen. Det er store variasjoner mellom kommuner knyttet til levekostnader, som eksempel for bolig. Variasjoner mellom kommuner i andelen med lavinntekt er derfor ikke noe enkelt uttrykk for ulik velferd.

Vi må jobbe lokalt med de faktorer vi kan for å påvirke med å begrense sosial ulikhet. **Bolig** er et eksempel på et slikt område. Boligprisutviklingen i Hammerfest er med på å skape et klasseskille som stadig blir større. Med en sosial boligpolitikk kan en planlegge slik at alle lever i en bolig som gir verdighet, trivsel og et praktisk fundament. Jobb gir økonomi og sosialt miljø.

Integrering

Innvandrerbefolkningen har økt kraftig de siste årene og er en viktig faktor i befolkningsveksten kommunen har hatt den senere tid. De fleste er arbeidsinnvandrere fra Europa. Uten denne tilflyttingen, ville Hammerfest ha en befolkningsnedgang og vi ville manglet arbeidskraft til viktige samfunnsfunksjoner. Det internasjonale mangfoldet bidrar til et rikere kulturliv og mer variasjon i samfunnet, til det positive for befolkninga. Det er viktig for Hammerfestsamfunnet som helhet og innvandrerfamiliene, at kommunen arbeider systematisk og målrettet med integrering. På den måten kan innvandrerne og deres barn få brukt sine ressurser og bidra til fellesskapet i kommunen. Integrering av minoriteter krever en god ressurstilgang samsvarende med behov og en rettferdig fordeling.

Barn med minoritetsbakgrunn tilhører i hovedsak Baksalen og Breilia skolekrets, og bor i området Salsgata, Moreneveien, Idrettsveien og Sætergamdalen. En slik opphopning av familier med minoritetsspråklig bakgrunn, gir større utfordringer for integrering. For samfunnet er det størst gevinst ved å ha en jevnere fordeling. Dette gjør at vi må være bevisste i ressursfordelingen og planleggingen av bydelene. Vi vet at språkutfordringene gjør at barna har større behov for ressurser i skolen og at foreldre-skolesamarbeidet er mer tidkrevende på grunn av språkbarriere. Vi vet også at denne delen av befolkningen er mer fysisk inaktiv og har større både fysiske og psykiske helseutfordringer, dette gjør at vi må være spesielt bevisste på tilrettelegging for fysisk aktivitet med nærturer og tilrettelegging for friluftsliv i denne delen av byen.

En ekstra utfordring er det for innvandrere som kommer fra kulturer og samfunn som er veldig ulikt det norske. De kan komme direkte fra flyktningeleir til vårt digitaliserte samfunn, som det i utgangspunktet ikke er lett å sette seg inn i. De trenger derfor bistand til de har forstått hvordan norsk byråkrati fungerer, i alt fra foreldrepenger, skattemelding, sykemelding, juridisk hjelp og klageadgang. De har behov for mye hjelp til opplæring i bruk av tjenester, og disse overgangsperiodene hvor de får bistand må vare lengre enn de gjør i dag.

Frivillige organisasjoner er en ressurs for å inkludere ulike grupper i aktiviteter som gir sosial kontakt og nettverk, og de kan nå mennesker som det offentlige ikke når. For personer med innvandrerbakgrunn, kan frivillige organisasjoner representere et interessefellesskap og være en inngangsport til deltakelse i samfunnet. Kultur- og fritidsaktiviteter er viktige sosiale møteplasser for barn og unge. I tillegg til organiserte aktiviteter, er åpne møteplasser for barn og unge som fritidsklubber, ungdomskafeer, kultur-, musikk- og danseverksteder viktige tilbud som når barn og ungdom på tvers av sosiale skillelinjer. Kommunen har ansvar for å legge til rette for samarbeid med frivillige organisasjoner. Hammerfest kommune har ikke et formalisert samarbeid, det bør etableres og knyttes til hele kommunen på tvers av alle sektorer.

I Hammerfest har man det siste året brukt kunst- og uttrykksterapi som forebyggende metode for voksne elever med flukt- og traumeerfaring. Dette er en arbeidsform som har som mål å forebygge utvikling av psykisk lidelse, redusere belastningsskader etter kronisk stress for risikoutsatte grupper, gjennom å gi mestringfølelse, opplevd glede og tilhørighet i gruppen og lokalsamfunnet. Dette er en god arbeidsform i folkehelsearbeidet, som kan benyttes blant annet der hvor det er manglende språkkompetanse. For utvidet bruk til flere grupper i kommunen, vil en god plassering være i Friskliv og mestring. Det bør imidlertid dannes et fagmiljø for god drift av denne arbeidsformen.

Avslutningsvis

Med denne oversikten over utfordringsbildet og med de fem utvalgte hovedsatsingsområdene, er veien staket ut for kommunens virksomheter for de neste fire årene. Tiltak må nå utarbeides i hver virksomhet, med utgangspunkt i de strategiske målene i dette dokumentet, for å legge til rette for en helsefremmende utvikling som reduserer kommunens folkehelseutfordringer.

Jo bredere et tiltak er, jo mere utjevner det den sosiale ulikhetene i helse. Skole og barnehage utpeker seg som en arena som favner alle, hvor vi kan legge til rette for fysisk aktivitet, utvikle gode sosiale ferdigheter, utvikle vennskap og gode relasjoner samt lykkes med integrering. I tillegg må innsatsen rettes mot strukturelle samfunnsforhold som god infrastruktur for fysisk hverdagsaktivitet, lavterskel fritidstilbud, verdige boforhold for alle og mindre økonomisk ulikhet.